

D.M. Ismoilova

TARBIYAVIY ISHLAR METODIKASI

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY TA'LIM FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

D.M. Ismoilova

**TARBIYAVIY ISHLAR METODIKASI
fanidan
o'quv qo'llanma**

Toshkent - 2024

UO'K 17;37.0

KBK 74.58

I - 39

D.M. Ismoilova / TARBIYAVIY ISHLAR METODIKASI fanidan o'quv qo'llanma / -
Toshkent, 2023 "Olmaliq kitob business", 2023. 159-b

Ushbu o'quv qo'llanmada bo'lajak o'qituvchilarni tarbiyaviy ishlarga tayyorlash va boshqarish madaniyatining mohiyati, mazmuni, shakllari kabi masalalar ilmiy-metodik jihatdan ishlab chiqilgan.

O'quv qo'llanmadan pedagogik ta'lim yo'nalishi talabalari, xalq ta'limi xodimlari, o'qituvchilar keng foydalanishlari mumkin.

Ma'sul muharrir:

Risboy Haydarovich Djo'rayev - O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi akademigi

Taqrizchilar:

J.Usarov - Pedagogika fanlari doktori, professor

G.Karimova - Pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

UO'K 17;37.0

KBK 74.58

ISBN 978-9910-9399-4-5

© «Olmaliq kitob business» nashriyoti, Toshkent, 2024 y.

© Ismoilova D.M., 2024 y.

MUNDARIJA

KIRISH	3
Tarbiyaviy ishlar metodikasi fanning nazariy asoslari	11
Milliy tarbiya uning mazmuni va mohiyati	25
Tarbiya texnologiyalari	30
Tarbiyaviy ishlar jarayonida pedagogik mahorat	41
Tarbiya jarayonida muomala madaniyati	62
Tarbiyaviy ishlarning maqsadi, vazifalari va yo'nalishlari	74
Ta'lim muassasasida tarbiyaviy ishlar tizimini tashkil etishda sinf rahbarini o'rni	87
Maktabdagi tarbiyaviy ishlar tizimida sinf rahbarining faoliyati	118
O'quvchilar bilim sifatini oshirish va sinfda intizomni mustahkamlash	129
Sinf tarbiyaviy soatlari haqida umumiy tushuncha	159
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI	171

KIRISH

Prezident Shavkat Mirziyoevning O'zbekiston Respublikasi mustaqilligining yigirma to'qqiz yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutqida "Farzandlarimizning iste'dod va qobiliyati, ezgu intilishlarini to'liq ro'yobga chiqarish, ijtimoiy faolligini oshirish, hayotda munosib o'rin egallashlari uchun barcha imkoniyatlarni yaratib berish bundan buyon ham bosh maqsadimiz bo'lib qoladi."... Shu maqsadda biz "Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi" doirasida umumta'lim maktablarida birinchi marta "Tarbiya" fanini joriy etmoqdamiz." deb ta'kidlashi xalq ta'limi xodimlari, maktab o'qituvchilarioldiga ulkan vazifalarni qo'ydi.

Ushbu vazifalarni amalga oshirishda bugungi kunda O'zbekistonda o'qituvchilarning ustozlik qobiliyatlari, istedadlarini yanada qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirish, ta'lim muassasalari faoliyatini boshqarish va tashkil etishning maxsus tizimini yaratish, maktablarda tarbiyaviy ishlarni olib boradigan bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash jarayonida milliy va umuminsoniy qadriyatlarga nisbatan hurmatni shakllantirish, ularning ma'naviy, axloqiy, intellektual va jismoniy rivojlanishi darajasini yanada oshirish, bilimlarini takomillashtirish asosida ilm -ma'rifat bo'yicha targ'ibot-tashviqot ishlarini amalga oshirish o'quvchi-yoshlarni kamolotga yetkazish, o'z ishida aniq natijalarga erishadigan, XXI asrda hamma narsaga qodir bo'ladigan, dunyoga taniladigan, sog'lom tafakkurga ega bo'ladigan ustozlar faoliyatini tashkil etish kabilar alohida ahamiyatga ega.

Chunki, yangi O'zbekiston o'qituvchilari "Milliy tiklanishdan - milliy yuksalish" tamoyiliga asoslangan holda, dunyoda yuz berayotgan murakkab geosiyosiy va mafkuraviy jarayonlarga to'g'ri baho bera olish, ijtimoiy muammolarni hal etishda to'g'ri qaror qabul qilish, hayotda o'z o'rnini topish bilan bog'liq bo'lgan aniq maqsadlarni shakllantirish, o'quvchilar o'rtasidagi

munosabatlarning uzilib qolishining oldini olish, loqaydlik, huquqbuzarlik, "ommaviy madaniyat"ning turli ko'rinishlaridan saqlash imkoniyatini yaratish, tarbiya ishlarini tashkil etish va boshqarishda ilg'or pedagogik tajribalarni aniqlash, o'rganish va ularni ommalashtirish, ilmiy-tadqiqot izlanishlarini amalga oshirish o'quvchilarni milliy va umuminsoniy qadriyatlarni hurmat qilish ruhida tarbiyalash, tizimini takomillashtiradi ishlari muhim o'rin tutadi. Ushbu jarayonda bo'lajak o'qituvchilarni talabalik yillaridanoq, tarbiyaviy ishlarni boshqarishga muhim o'rin tutadi.

Bo'lajak o'qituvchilar "Milliy tiklanishdan - milliy yuksalish sari" prinsipi mazmun va mohiyatini o'quvchilarning ongu tafakkuriga singdirish, o'quvchilarni muvaffaqiyatli ijtimoiy hayotga tayyorlash, faol fuqarolik pozitsiyalarini mustahkamlash, mas'uliyat, majburiyat, huquqiy ong va huquqiy madaniyat, teran dunyoqarash, sog'lom e'tiqodlilik, teran ma'rifatlilik, bag'rikenglik vaqtini mazmunli tashkil etish, milliy, ma'naviy va umuminsoniy qadriyatlarni hurmat qilish, o'zlarining intellektual va ijodiy salohiyatini ro'yobga chiqarish yoshlar o'rtasida uchrayotgan salbiy holatlarning asl sabablarini aniqlash va oldini olish, huquqbuzarlik va jinoyatchilikni keskin kamaytirishga qaratish milliy g'urur va iftixor, moddiy va ma'naviy merosni asrab-avaylashga qaratilgan insonparvarlik tuyg'usini tarkib toptirish kabilarni amalga oshirishlari tarbiya jarayoning asosini tashkil etadi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020 yil 6 iyuldagi "Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida Tarbiya fanini bosqichma-bosqich amaliyotga joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida" 422 sonli qarorida umumiy o'rta ta'lim muassasalari o'quvchilarining yoshi va psixofiziologik xususiyatlarini inobatga olgan holda ularning ongiga umuminsoniy qadriyatlar va yuksak ma'naviyatni yanada chuqur singdirish, ularni

vatanparvarlik va insonparvarlik ruhida tarbiyalash, umumiy o'rta ta'lim muassasalaridagi ma'naviy-tarbiyaviy ishlarni yangicha asosda tashkil etish vazifalari ko'rsatilgan.

Ushbu qarorda 2020—2023 yillarda respublika oliy ta'lim muassasalarining «Boshlang'ich ta'lim», «Tarix» (mamlakatlar va mintaqalar bo'yicha), «Tarix o'qitish metodikasi», «Filologiya va tillarni o'qitish: O'zbek tili», «O'zbek tili va adabiyoti», «Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi», «Pedagogika va psixologiya», «Dinshunoslik» va Islomshunoslik (Islom tarixi va manbashunosligi)», «Psixologiya (Din sotsiopsixologiyasi)» ta'lim yo'nalishlari bitiruvchilariga umumiy o'rta ta'lim maktablarida «Tarbiya» fanini o'qitish huquqi berilgan. Mazkur ta'lim yo'nalishlari o'quv rejalari 2020/2021 o'quv yilidan boshlab tegishli o'zgartirishlar kiritish ko'rsatilgan.

Shu bilan birga umumiy o'rta ta'lim muassasalari o'quvchilari uchun "Tarbiya" fani Konsepsiyasi ishlab chiqilgan.

Konsepsiyada mazkur fanni davlatning ta'lim-tarbiya sohasidagi siyosatini amalga oshirishda mavjud bo'lgan dolzarb muammolarni hal etish, yosh avlod tarbiyasidagi ishlarni yangi bosqichga olib chiqishning ustuvor vazifalarining asosiy maqsad va yo'nalishlarni belgilab berilgan.

Konsepsiyada "Tarbiya" fani o'quv-metodik majmuasini yaratish va amaliyotga yo'naltirish; davlat ta'lim standartlari talablari asosida o'quvchilar tomonidan odob-axloq, bilim, ko'nikma va malaka hamda kompetensiyalarning to'liq o'zlashtirilishiga erishish; o'quvchilarda mustaqil va erkin fikrlashni hamda ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish; o'quvchilarda ilmiy dunyoqarash va global tafakkur yuritish kompetentligini shakllantirish; umumta'lim fanlarini o'qitishning prinsipial yangi

metodologiyasi asosida ta'lim-tarbiyaning uzviyligi va uzluksizligini ta'minlashga e'tibor qaratilgan.

O'sib kelayotgan yosh avlodni yangi O'zbekistonga munosib qilib tarbiyalash o'z navbatida bo'lajak o'qituvchilar faoliyatini davr talablari asosida tashkil etishni talab qiladi. Shuning uchun ham hozirda yangi O'zbekiston istiqboli uchun kurashchi, chuqur ma'suliyatni his qiladigan yoshlarni tarbiyalashda eski usullardan voz kechib, sharqona va demokratik jarayonlar asosida jamiyatga hurmat, mustaqillikni mustahkamlash, insonlarga insoniy munosabatda bo'lish kabi fazilatlarni amalga oshirish muhim ahamiyatga ega.

Ushbu o'quv qo'llanma bo'lajak o'qituvchilar "Milliy tiklanishdan-milliy yuksalish sari" tamoyiliga asoslangan holda yoshlarni ona-yurtga sadoqat ruxida tarbiyalash, ularga tashabbuskorlik, fidoiylilik, axloqiy fazilatlarni shakllantirishga tayyor bo'lishlari muhim. Bu o'rinda bo'lajak o'qituvchining ilm-ma'rifati shundaki o'quvchilarning jamiyatga bo'lgan munosabatini, ta'lim-tarbiya ishlarini, o'zbek xalqining tarixi, ma'naviy qadriyatlarini, respublikamizning istiqboli bilan chambarchast bog'liq xolda olib borish natijasida ularda faxrlanish, milliy manfaatlarni amalga oshirishga intilish, boshqa xalqlar va millatlarning milliy qadr-qimmatini udumlari, tarixi, adabiyoti va san'atini o'rganish tuyg'ularini shakllantiradi.

Bo'lajak o'qituvchi o'zining faoliyatida malakali va tajribali, chuqur bilimga ega davlat va chet tillarni, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni va o'qitishning innovatsion uslublarini bilishi, klaster metodi asosida boshqa tashkilotlar, yirik kompaniya va birlashmalar bilan aloqada bo'lishi asosida ta'lim mazmunini takomillashtirishi, milliy va jahon adabiyoti, musiqa, kino, haykaltaroshlik, amaliy san'at va boshqa ijodiy yo'nalishlardagi bilimlarga ega bo'lishi, ta'lim jarayonida axborot yangiliklarini joriy etish, zamonaviy